

Marija Ovsenik

Če gledamo na socialno delo kot na odziv na razmere, ki so nastale kot posledica nastopa in pohoda prve industrijske revolucije oziroma industrializacije proizvodnje materialnih dobrin za življenje, nam je danes - po približno dvesto letih začetka prve industrijske revolucije v Angliji in njej sosednih deželah (J. Wattov izum parnega stroja okrog leta 1780) oziroma v Sloveniji po nekaj desetletjih pospešene in intenzivne industrializacije v povojnem obdobju - mogoče govoriti že o tradicionalni konceptiji/tipu socialnega dela.

Kakor je industrijski tip proizvodnje našel svojo podlago, možnost in vzor v vse podrobnejši delitvi dela, ki je omogočila uporabo sistema mehaničnih naprav oziroma strojev, ki ga je - spet po vzoru delitve dela - poganjala (v nasprotju s človeško ali živalsko) neka druga, v mehansko spremenjena energija (primer toplotna, proizvedena v parnem kotlu, prevedena preko transmisijskih naprav v gibanje strojnega sistema - človek/delavec pa je postal s tem le podaljšani živi del stroja), - se je tudi skrb za različne povsem človeške potrebe (stanovanja, zdravstveno varstvo, varstvo otrok, nega starostnikov ter skrb za najrazličnejše socialno-deviantne primere, kot so mladoletno prestopništvo, vdajanje mamilom, kriminalu, alkoholizmu, prostituciji, samomorilstvu, nasilju ipd.), za katere industrijsko zaposleni človek-delavec pač ni mogel poskrbeti zgolj sam, na primer v okviru svoje lastne družine, so se zato razvile v različnih družbenih okoljih različne vrste in oblike tega socialnega dela, kot ga poznamo danes tudi pri nas.

V teh pogojih se je socialno delo zdaj preneslo na posebno družbeno službo oziroma poklic, imenovan "socialno delo", že tradicionalnega tipa in se razvilo v posebno delovno in strokovno specialnost poleg številnih drugih strok, specializiranih družbenih dejavnosti oziroma služb. Rekli bi morda lahko, da se je v industrijskem razdobju tudi socialno delo razvilo v posebne službe in stroko poleg mnogih drugih, tako da je dopolnilo in zapolnilo v družbi tiste oblike in zvrsti skrbi za človeka, za katere znotraj industrijsko izoblikovanega tipa proizvodnje materialnih dobrin enostavno ni moglo biti ne prostora in tudi ne primernega posluha s strani tistih, ki so imeli na skrbi industrijsko učinkovitost delovnih procesov. Še več, mogli bi morda takšne splošne razmere, ki so se uveljavile v proizvodnih na eni ter drugih

družbenih dejavnostih na drugi strani, gledati tudi z vidika tipa splošne kulture odnosa človeka in celotne družbe do splošnega načina dela in reševanja vseh življenjskih vprašanj in torej tudi dela, ki se je zreduciralo na človekovo "zaposlitev" pri nekom drugem, to je "delodajalcu" (privatnem, družabniškem, državnem ali družbeno-lastniškem). Razvila se je torej poleg drugega nekako zgodovinsko specifična "industrijska" kultura socialnega dela (za nemočne, kot so bolniki, invalidi, otroci, starostniki in/oziroma drugače, na primer moralno in osebnostno neobgljene osebe: deviantnost vseh vrst).

Toda, danes tako v svetu kot tudi pri nas elemente "industrijske" kulture medsebojnih odnosov ter tudi odnosa ljudi do svojega okolja in lastne narave ter pogledov na način zadovoljevanja ne le materialnih, temveč tudi duhovnih potreb, vse bolj očitno že zamenjujejo elementi neke nove kulture/kulturnosti. *Za te "nove" elemente/sestavine družbene materialne in duhovne proizvodnje oziroma delovanja je moč govoriti, da prihajajo nekako z dveh strani hkrati.* Po eni strani je povsem evidentno nastajanje in prodor e "informatijske" družbe, za katero so značilni pojavi predvsem: *informatizacija vseh človekovih* in družbenih dejavnosti (računalniška informatika), *avtomatizacija* in *robotizacija* materialno-proizvodnih procesov in s tem povezano izrivanje delavcev "manuelnega" tipa, ki si morejo pri svojem delu pomagati predvsem le s svojo telesno spretnostjo in gibalno-delovno energijo na eni strani ter, drugič, vse večja *favorizacija "intelektualnih" delavcev/strokovnjakov* vseh vrst. Posledica teh (kadrovskih) sprememb v strukturi tehnološko-potrebne kvalifikacijske strukture delavcev je vse odločnejše in vse množičnejše odrekanje možnosti in s tem tudi "pravice do dela kot zaposlitve" množicam "manuelno-rutinskih delavcev, ki da jih je zdaj preveč ("tehnološki presežki") in ki zato predstavljajo enega izmed pomembnih virov "nove revščine".

Druga posledica teh tehnološko pogojenih sprememb pa je vse bolj potencirana zahteva po "intelektualnih" delavcih, torej ljudeh z znanjem, od katerih se hkrati zahteva tudi, da svoje znanje nenehno še *izpopolnjujejo, dopolnjujejo, bogatijo in "inovirajo"*, to je, proizvajajo še nova in nova znanja. Seveda to predstavlja povsem nove značilnosti v strukturi tehnološko potrebnih delavcev. Ljudi z znanjem relativno ne more biti veliko, jih nenehno primanjkuje, nenehno pa so tudi pod hudim pritiskom, saj morajo svoja znanja še dopolnjevati, izpopolnjevati, razvijati in se pravzaprav niti ne more videti konca. Tako so "intelektualni" delavci po eni strani sicer

relativno vse bolj favorizirani, po drugi strani pa so hkrati izpostavljeni tudi nenehnim psihičnim pritiskom, zaradi česar se torej tudi med njimi pojavljajo "stresni" primeri do organsko nevzdržnih meja in od tod različna obolenja (primer "managerske" bolezni srca, kapi in podobno). Na tak način tudi "intelektualni" delavci predstavljajo drugi vir nastajanja "nove revščine", če le-to opredeljujemo kot "za samostojno življenje in delo nesposobne", pač tiste, ki jih meče iz osrednjega toka "reke življenja" nova tehnologija.

Seveda vse to bolj ali manj neposredno zadeva tudi socialno delo, ki se pač mora odzvati tudi omenjenim spremembam njegove populacije varovanih, oskrbovanih, pomaganih.

Očitno pa je, da danes verjetno ne gre prezreti tudi novih miselnih gibanj v znanosti in svetu sploh. Vse očitnejši so namreč znaki uveljavljanja "nove" paradigme/vzorov oziroma temeljnega okvira in načina videnja sveta. V tem se zdi pomembno opaziti za našo temo predvsem to, da se v skladu s tem novim videnjem sveta, odpirajo tudi povsem drugačni pogledi na tradicionalni tip delitve dela (med ljudmi in njihovimi skupinami). Predvsem je moč govoriti o tem, da tradicionalne (naše) predstave o delitvi na "manuelne" in "intelektualne" delavce oziroma "delo" postajajo vse bolj neustrezne in ne-skladne z naravno stvarnostjo človekovega bitja, ki se kaže v tem, da sleherni človek kot bitje predstavlja integralno celoto telesnih in duhovnih/ miselnih/umskih zmogljivosti. To pa pomeni, da s takšno naravo človeka v samih temeljih ni skladna niti nekdanja "industrijska" delitev in organizacija dela, življenja, ter s tem poklicev in družbenih dejavnosti in služb - vključno s socialnim delom iz tega zgodovinskega razdobja - niti sedaj prodirajoči "informacijski" tip delitve in organizacije dela, življenja, ter delitve na "tehnološko-potrebne" in "tehnološko-nepotrebne" poklice oziroma delavce. Če je dosedanja "industrijska" kultura družbe težila v eno skrajnost, se zdi, da se novi "informacijski" kulturi družbe prav lahko zgodi, da bo podlegla nasprotni skrajnosti oziroma težnji. Kot smo pokazali, tako en kot tudi drug tip družbene kulture dela in življenja povzroča "socialne probleme", prva v eni smeri druga pa očitno bolj v drugi smeri.

Kaže torej, da ne en ne drug vzorec za naravo človeka ni ravno idealen.

Iz tega izhaja po eni strani, da se v današnjih razmerah na določen način kaže potreba, da se tudi konceptija/paradigma socialnega dela prekroji iz dosedanjih osnov "industrijske" kulture v smeri kulture, ki jo prinaša s seboj prehod v "informacijski" tip dela, delitve in življenja. Toda, ker je mogoča in

morda potrebna kritičnost tako do prvega kot tudi do drugega tipa organizacije družbene proizvodnje in življenja družbe in človeka v njej, je videti, da je danes primerno poudarjati, da je *ob sedanjih (turbulentno) spremenljivih časih smiselno dokaj kritično razmisli o teh vprašanih ter šele po tej poti snovati in graditi elemente ne le nove kulture življenja in dela, temveč tudi socialnega dela*. Kako to storiti, je vprašanje, ki se očitno postavlja pred nas vse. Zmot in zablod pa je bilo verjetno že doslej kar preveč.

Dr. Marija Ovsenik je viš. pred. na Višji šoli za socialne delavce v Ljubljani.